

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มมีการวางแผนในการพัฒนาประเทศ เมื่อ พ.ศ. 2501 เป็นต้นมา ภายใต้ชื่อของ "แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ" ทำให้การดำเนินการในด้านต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามแผนพัฒนาฯ ที่วางไว้นั้นทั้งสิ้น

ปัจจุบันนี้ประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-39) โดยมีวัตถุประสงค์หลักของแผนพัฒนาฯ 3 ประการ โดยวัตถุประสงค์หนึ่งในสามประการนั้น ได้แก่ การเร่งรัดพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2534 : 6) โดยในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น รัฐมีนโยบายในการเร่งรัดพัฒนาและกระจายโอกาสทางการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของประชาชนให้เพิ่มขึ้น ส่วนนโยบายในการพัฒนาประเทศนั้น รัฐมีนโยบายในการพัฒนาระบบการปกครองประเทศ โดยมุ่งให้เป็นแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขซึ่งการจะบรรลุวัตถุประสงค์ที่รัฐได้วางเอาไว้ วิธีกาหนึ่งที่รัฐได้กำหนดเป็นแนวทางไว้ก็คือ การส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาทุกระดับ และสื่อสารมวลชนของรัฐและเอกชน มีบทบาทในการปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจ และความศรัทธาในวิธีการและเนื้อหาสาระของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขไม่ว่าจะในด้านทฤษฎีหรือการปฏิบัติและเร่งอบรมปลูกฝังให้ประชาชนมีจิตสำนึกถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมประชาธิปไตยและเป็นตัวอย่งที่ดีแก่เด็กและเยาวชนในด้านคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรมและค่านิยม

ที่เน้นประโยชน์ส่วนรวม โดยเน้นความร่วมมืออย่างจริงจังและใกล้ชิดของสถาบันการศึกษา ศาสนา สังคม และครอบครัว (วิโรจน์ สารัตนะ, 2536 : 133-134,154)

จากการที่รัฐมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาประเทศให้เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะมุ่งให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนเป็นสำคัญนั้น เนื่องมาจากปัญหาพื้นฐานประการหนึ่งซึ่งไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย คือ การที่ประชาชนหรือสมาชิกของระบบการเมืองนั้นมีวัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) อันส่งผลให้มีทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมที่ไม่สอดคล้องกับหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย (พรศักดิ์ ผ่องแผ้วและสายทิพย์ สุกดีพันธ์, 2526 : 2) ดังนั้น เป้าหมายหลักของรัฐในการที่จะพัฒนาระบอบการปกครองของประเทศนั้นจึงจะบรรลุผลได้ก็ต่อเมื่อทรัพยากรมนุษย์ในประเทศได้มีการพัฒนา ทั้งทางจิตใจและพฤติกรรม โดยเฉพาะในเรื่องของค่านิยมและทัศนคติทางการเมืองเสียก่อน โดยเฉพาะการให้การศึกษาและอบรมปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองตั้งแต่วัยเด็ก ซึ่ง ริชาร์ด ไนมี (Richard Niemi, 1973 : 116) กล่าวว่า การเรียนรู้ทางการเมืองมีรากฐานมาตั้งแต่วัยเด็ก ซึ่งถือเป็นวัยแห่งจุดเริ่มต้นของการพัฒนาความรู้ ความเชื่อ ทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับการเมืองหรือความโน้มเอียงทางการเมือง และเป็นพัฒนาการของการสร้างลักษณะเฉพาะทางการเมืองของแต่ละคนขึ้น และจากการศึกษาของ อเดลสันและโอเนล (Joseph Adelson and Robert P.O'Neil, 1966 : 364) พบว่า พัฒนาการในด้านการเรียนรู้ทางการเมืองของเด็กส่วนใหญ่ขึ้นเกิดขึ้นอย่างมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 11 - 13 ปี

ดังนั้น ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาประเทศ สิ่งสำคัญประการแรกที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญก็คือ การให้การศึกษาแก่ประชาชนโดยเฉพาะในวัยเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจและความศรัทธาต่อระบบประชาธิปไตยเสียก่อนเป็นอันดับแรก นอกจากนั้นรัฐยังต้องสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนสนใจและ

มีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งชี้แนะให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอีกด้วย (กระมล ทองธรรมชาติ, 2531 : 24)

การอบรม ความรู้ ความเข้าใจและการถ่ายทอดขีดเกล้าในเรื่องต่าง ๆ ทางการเมืองนั้น ทางสังคมวิทยาถือว่าเป็น กระบวนการขีดเกล้าและการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมือง (Political Socialization) อย่างหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการให้ข่าวสารทางการเมือง การปลูกฝังค่านิยมทางการเมืองและการให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติต่างๆทางด้านการเมืองอย่างมีเจตนา ซึ่งกระทำโดยตัวนำที่มีความรับผิดชอบอย่างเป็นทางการในเรื่องการอบรมสั่งสอน (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2532 : 204) ซึ่งตัวแทนของกระบวนการขีดเกล้าและถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้น นอกจากสถาบันครอบครัวซึ่งถือเป็นสถาบันหลักทางสังคมแล้ว สถาบันการศึกษาก็มีความสำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองด้วยเช่นกัน เนื่องจากเป็นหน่วยที่ให้การขีดเกล้าอย่างเป็นทางการ ให้ความรู้ทางการเมืองอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนของการฝึกหัดให้แสดงความคิดเห็น แสดงบทบาทตามความรู้ที่ได้มีการถ่ายทอดให้ไว้ก่อนแล้ว (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2532 : 208)

จากการศึกษาของ โรแบร์ เลอวีเน (อ้างจาก ชนิตา รักษ์พลเมือง, 2532 : 119) พบว่า ระบบการศึกษาแบบเป็นทางการในประเทศกำลังพัฒนาับภาระหน้าที่ขีดเกล้าทางการเมือง มากกว่าระบบการศึกษาแบบทางการในประเทศพัฒนาแล้ว เนื่องมาจากความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นคงของชาติและการศึกษาแบบทางการนั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่มีประสิทธิภาพในการขีดเกล้าแนวคิดใหม่ นอกจากนี้ อาจเป็นเพราะประเทศกำลังพัฒนาขาด "ตัวการทางวัฒนธรรม" หรือมีแต่ไม่มีใครพัฒนา และพบว่า บทบาทของโรงเรียนมีส่วนในการกระตุ้นและส่งเสริม ในขณะที่ครอบครัวมีบทบาทในการขีดเกล้าทางการเมืองลดลง ทั้งนี้ มีสาเหตุจากโรงเรียน

มีอำนาจในการขัดเกลาร่างอย่างชัดเจนและเป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการมากกว่าตัวการอื่น ๆ ในสังคม โดยรัฐมอบหมายให้โรงเรียนเป็นตัวแทนของรัฐในการขัดเกลาและถ่ายทอดอุดมการณ์และวัฒนธรรมทางการเมือง

จากการที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงของการพัฒนาสถาบันการศึกษาจึงเป็นองค์กรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการขัดเกลาและถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองตามที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น เช่นกัน ดังนั้นครูและอาจารย์ในระบบการศึกษาย่อมเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการขัดเกลาและถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองแก่เด็กและเยาวชน เนื่องจากในกระบวนการของการศึกษานั้น มิได้เป็นเพียงการให้ความรู้และสอนทักษะความเชี่ยวชาญในด้านวิชาชีวะแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่การศึกษายังมีความหมายครอบคลุมไปถึงการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม และความรู้สึคนึกคิด รวมทั้งความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น (สัพัตราสุภาพ, 2538 : 84) โดยมีเรื่องของค่านิยม ทศนคติ วัฒนธรรม หรือประเพณี เป็นต้น สอดแทรกอยู่

ดังนั้น ความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม ทศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของครู จึงถือเป็นรากฐานสำคัญของกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาประเทศ กล่าวคือ สิ่งเหล่านี้จะเป็นต้นแบบและถูกส่งผ่านไปยังเด็กนักเรียน ดังนั้นหากครูมีค่านิยมและมีทศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาประเทศแล้ว การที่จะอบรม สั่งสอนและปลูกฝังให้เด็ก ๆ มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง มีค่านิยมและทศนคติที่เป็นประชาธิปไตยนั้น จึงเป็นสิ่งที่สามารถจะกระทำได้ไม่ยาก ในทางตรงกันข้าม หากครูผู้เป็นตัวกระทำสำคัญของกระบวนการการขัดเกลาและถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมือง ไม่มีความรู้ความเข้าใจต่อการเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง รวมทั้งมีค่านิยมและมีทศนคติทางการเมืองที่ไม่เอื้ออำนวยต่อระบอบประชาธิปไตยแล้ว การที่จะอบรม สั่งสอนหรือให้

การปลูกฝังเกี่ยวกับการเป็นประชาธิปไตย เพื่อให้บรรลุผลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาประเทศตามเป้าหมายที่รัฐได้วางเอาไว้ จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก

จากความสำคัญของกระบวนการขีด เกลาและถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองจากครูไปสู่นักเรียนนี้ ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาถึงความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมืองของครูเป็นสำคัญ เนื่องจากทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของครูย่อมส่งผลและถ่ายทอดไปสู่นักเรียน ตามเหตุผลที่กล่าวไปในตอนต้นแล้ว และการที่เลือกศึกษากลุ่มตัวอย่าง "ครูสตรี" นั้น เนื่องด้วยเห็นความสำคัญและบทบาทของ "สตรี" ในกระบวนการการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านการเมือง การศึกษาวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษา "ครูสตรี" ในฐานะที่สตรีเป็นเพศกลุ่มหลัก ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการขีด เกลาและการให้การเรียนรู้ทางการเมืองแก่เด็กและเยาวชน ดังที่ระบุในสถิติของจำนวนครูในสังกัดของกรุงเทพมหานครที่ระบุว่า มีจำนวนครูที่เป็นสตรีมากกว่าจำนวนครูที่เป็นบุรุษหลายเท่า

กล่าวโดยสรุป ปัญหาของการวิจัยที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาก็คือ มีปัจจัยสำคัญทางสังคมและเศรษฐกิจประการใดบ้าง ที่มีผลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของครูสตรีระดับประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของครูสตรีระดับประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยสำคัญบางประการที่มีผลต่อระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของครูสตรีระดับประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นประชาธิปไตยและความสนใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของครูสตรีระดับประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตของการศึกษาไว้ 2 ส่วน คือ:

1. ขอบเขตของเรื่องที่จะทำการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมที่สำคัญบางประการที่อาจมีผลต่อทัศนคติทางการเมืองได้ โดยปัจจัยดังกล่าวที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา ได้แก่ อายุ ภูมิลำเนาเดิม สถานะทางเศรษฐกิจ ภูมิหลังทางการศึกษา ระดับการศึกษาของบิดามารดา ระดับการศึกษาของสามี สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นประชาธิปไตย และความสนใจและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ต้องการทราบถึงระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของครูสตรีระดับประถมศึกษาในสังกัดของกรุงเทพมหานคร เป็นสำคัญเท่านั้น

2. ขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูสตรีที่มีหน้าที่และมีความรับผิดชอบต่อวิชาที่สอนแก่นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาเป็นสำคัญ โดยกลุ่มประชากรตัวอย่างในการวิจัยดังกล่าวนี้ ได้ทำการสุ่มตัวอย่างมา จำนวนทั้งสิ้น 302 คน จากจำนวนครูสตรีทั้งหมดในสังกัดของกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะทำให้ได้ทราบถึงมีปัจจัยสำคัญบางประการที่มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของครูสตรีระดับประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร
2. ทำให้ทราบถึงทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของครูสตรีระดับประถมศึกษาของกรุงเทพมหานครในภาพรวมและทราบถึงระดับของทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
3. ผลการศึกษาวิจัยสามารถเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองให้กว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป
4. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการอบรมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะบุคลากรครู ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นประชาธิปไตย และเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาประเทศโดยเฉพาะทางด้านหลักสูตรทางการศึกษาต่อไปในอนาคต